

FATİH CAMİİ KÜLLİYESİ HAZİRE DUVARLARI VE ÇEŞMELERİN RESTORASYONU İLE SPONSOR OLARAK RESTORE EDİLEN TÜRBELER

Restorations of Fatih Mosque's Cemetery Walls- Fountains
and Sponsored Restorations of Tombs

Nilgün Nurhan Şener | *Restoratör*

Fatih'te bulunan ve oldukça geniş bir alana yayılan Fatih Camii külliyesi İstanbul'un fethinden sonra inşa edilmiş ilk külliye olma özelliği taşımaktadır. Külliye merkezinde bulunan Fatih Cami, caminin güney avlusunda bulunan türbeler ve etrafı pencere açıklıklı duvar ile çevrelenen haziresi ile dini yapılar bütünlülüğü oluşturmaktadır. Başta Fatih Sultan Mehmet'in türbesi olmak üzere, Fatih'in eşi Gülbahar Hatun, Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa'nın ve mesnevi mütercimi Abidin Paşa ve Veysel Paşa'nın mezarları ve daha birçok önemli isimlerin mezarları bu hazirededir.

Bu çalışmada 2007-2012 yılı restorasyon çalışmaları kapsamında külliye içerisinde bulunan, hazireyi iki yönde sınırlayan hazire duvarları ve çeşmeler ile sponsor olarak onarımları tamamlanan Gülbahar Hatun Türbesi, Gazi Osman Paşa Türbesi, Veysel Paşa ve Abidin Paşa haziresinin restorasyon aşamaları anlatılmıştır.

Anahtar kelimeler: İstanbul, Fatih Camii, hazire, türbe, restorasyon

Fatih Mosque Complex, which is -spreaded to a wide area in Fatih, is the first complex built after the conquest of İstanbul. Fatih Mosque positioned in the center of this complex, forms a religious structures integrity with the mausoleums in its southern courtyard and the cemetery covered with windowed-walls. First and foremost, tomb of Fatih Sultan Mehmet is in this cemetery, along with of his wife Gülbahar Hatun, Hero of Pleven Gazi Osman Paşa and Mesnevi translators Abidin Paşa and Veysel Paşa.

In this paper, it is studied that the 2007-2011 restoration phases of cemetery neighborhood consisting the cemetery walls, which limits the cemetery in two ways, and the fountains, as well as the sponsored restoration phases of Gazi Osman Paşa, Veysel Paşa and Abidin Paşa tombs.

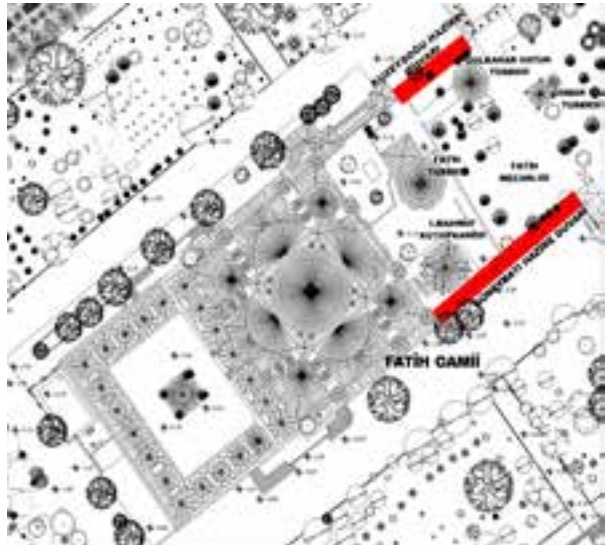
Keywords: Restoration, Ottoman Architecture, Tomb, Conservation

KUZEYDOĞU VE GÜNEYBATI CEPHESİ HAZİRE DUVARLARI

Fatih Camii ve I.Mahmut Kütüphanesi 2007-2012 restorasyon çalışmaları kapsamında hazire duvarları da onarıma alınmıştır. Hazire duvarları, Nakşidil Sultan Türbesi ile Fatih Caminin güney cephesi arasında kalan hazireyi hem kuzeydoğu yönünde hem de güneybatı yönünde sınırlamaktadır (çizim 1).

Duvarların inşa ediliş tarihi, duvarlardaki pencere açıklıkları üzerinde bulunan kemerlerin Bursa kemeri olması dolayısı ile külliyenin inşa ediliş tarihiyle aynı döneme ait olduğunu gösterse de durumu belirleyen özgün kaynak bulunmamaktadır.

Her iki hazire duvarının yapımında da ana malzeme olarak küfeki taşı kullanılmıştır. Kuzeydoğu hazire duvarında toplam 13 adet, güneybatı hazire duvarında toplam 26 adet pencere açıklığı mevcuttur. Bu açıklıklar lokma demir şebekeli olup, etrafı küfeki taşından söve ile çevrilerek Bursa kemeri şeklinde kemer ile tamamlanmıştır. Kuzeydoğu hazire duvarına 12.pencere açıklığından sonra bir adet

Çizim 1 Vaziyet planında hazire duvarlarının yeri

mermer çeşme eklenmiştir. Duvar, çeşmeden sonra bir adet pencere açıklığı ve etrafı içbükey silme düz mermer söve ve kemerli demir kapı ile sonlandırılmış, küfeki taşından yapılan harpuşta ile de üstü kapatılmıştır (Fotoğraf 1-2).

Fotoğraf 1-2 Kuzeydoğu hazire duvarı restorasyon öncesi genel görünüm

Fotoğraf 3 Güneybatı hazire duvarı çorbacı kapısı tarafı

Fotoğraf 4 Güneybatı hazire duvarı kütüphane tarafı

Güneybatı hazire duvarında ise toplam 26 adet pencere açıklığı mevcut olup 15.pencere açıklığından sonra bir basamakla ulaşılan mermer söveli, kemerli ve üstünde saçak olan demir bir kapı ve bitişiğinde bulunan çeşme ile bölünmüştür. Çeşmeden sonra 10 adet pencere açıklığı daha sıralanmış olup duvar, kütüphaneye açılan yine mermer söveli, kemerli demir bir kapı ile bölünmüştür. Kapıdan sonra 1 adet pencere açıklığı ile cami duvarına bitleştirilerek sonlandırılan hazire duvarı, kuzeydoğu hazire duvarında olduğu gibi küfeki taşından yapılan harpuşta ile kapatılmıştır¹ (Fotoğraf 3-4).

Taş Dokularda Görülen Bozulmalar

Her iki hazire duvarında da taş yüzeylerde dış etkenlere (yağmur, rüzgâr, kar, hava kirliliği vb.) bağlı olarak taş doku yüzeylerinde likenleşme ve kabuklaşma gibi kirlilikler, taş yüzeylerinde kayıplar, parça kopmaları ve çatlaklar, derz aralarında ve taş oyuklarında çiçeklenmeler, geçmişteki yanlış onarımlara bağlı bozulmalar öncelikle fark edilen hasarlar arasındadır (Fotoğraf 5-6-7-8-9-10).

Hazire duvarının harpuştası altına giren incir ağacı harpuşta altında kök salmış, duvar boyunca ilerleyen kökler harpuşta başta olmak üzere taşları patlatmış ve duvara ciddi boyutta zarar vermiştir (Fotoğraf 11-12). Duvarların

yakınına ekilen ağaç köklerinin duvar temellerine uzanacak kadar yayılmış olmasının verdiği basınç da duvar dokusunu olumsuz etkilemiş, taşlarda çözülmelere neden olmuştur (Fotoğraf13-14).

Metal Malzemelerde Görülen Bozulmalar

Hazire duvarlarında zaman ve doğal faktörlerin etkisiyle pencere açıklıklarındaki lokma demir parmaklıklarda korozyon tespit edilmiş ve korozyondan dolayı parmaklıklar taş söveye girdiği noktalarda taşı patlatarak duvar dokusuna zarar vermiştir (Fotoğraf15-16) .

Her iki hazire duvarında da bulunan mevcut demir kapılarda ve üzerlerinde bulunan metal malzemelerde (kilit, zincir, kapı kulpu) korozyon tespit edilmiştir (Fotoğraf17-18).

Duvar bünyesinde bulunan kenet ve zıvanalarda da korozyon tespit edilmiştir (Fotoğraf 19-20).

Mermer Malzemelerde Görülen Bozulmalar

Duvarlardaki kapıların etrafında bulunan mermer söve, kemer ve silmelerde, parça kopmaları ve yüzey kirliliği

1 Gönül CANTAY; Fatih Camii ve Sultan I.Mahmut Kütüphanesi 2007-2012 Onarımının Kitabı. İstanbul 2012.(Baskıda)

Fotoğraf 5-10 Kuzeydoğu hazire duvarı restorasyon öncesi görünüm

Fotoğraf 11-12 Harpušta altına giren ağaç kökleri

Fotoğraf 13-14 Duvar yakınına ekilen ağaçlar

Fotoğraf 15-16 Taşı patlatarak duvar dokusuna zarar veren korozyona uğramış lokma demir parmaklıklar

Fotoğraf 17-18 Korozyona uğrayan demir kapı ve aksesuarları

Fotoğraf 19-20 Kenet ve zivanalarda meydana gelen korozyon

Fotoğraf 21-22-23 Güneybatı ve kuzeydoğu hazire duvarlarında bulunan kapıların mermer söve, silme ve kemerleri

Çizim 2 Paftalara işlenen hasar tespit çalışmaları

likleri tespit edilmiştir. Özellikle kemer kısmında meydana gelen çatlaklar da ciddi tehlike arz etmektedir (Fotoğraf 21-22-23).

Tespit edilen tüm bu bozulmalar ayrıntılarıyla hasar tespit paftalarına detaylı olarak işlenmiş ve bu doğrultuda onarımları yapılmıştır (Çizim 2).

Taş Malzemelerde Yapılan Onarım Çalışmaları

Taş yüzeylerindeki mevcut kirlilikler kontrollü kumlama yöntemi ile temizlenmiştir. Tespit edilen hasarlı taşlar çürütme yöntemiyle alınarak yerine özgün dokuya sahip aynı taşlarla ekler yapılmıştır. Eksik ya da kopan parçalar özgün malzeme ile tamamlanmıştır. Derz aralarında büyüyen otlar kimyasal ilaçlarla kurutularak yapı dokusundan uzaklaştırılmıştır (Fotoğraf 24-25-26-27-28-29).

Metal Malzemelerde Yapılan Onarımlar

Pencere açıklıklarındaki lokma demir parmaklıklarda oluşan korozyon, kontrollü kumlama ile temizlenmiştir. Temizliği bittikten sonra epoksi bazlı koruyucu malzeme ile boyanmıştır. Son olarak da koyu yeşil yağlı boya ile boyanarak onarımı tamamlanmıştır (Fotoğraf 30-31). Şebekenin pencere alt sövesiyle ilişkisi kesilmiş olanlarda ise eksik parçalar tamamlanmıştır (Fotoğraf 32).

Fotoğraf 24-25-26-27-28-29 Taş yüzeylerde yapılan onarım çalışmaları

Fotoğraf 30-31 Parmaklıklara koruyucu sürülmesi

Fotoğraf 32 Eksik parçaların tamamlanması

Mevcut kapılarda da önce üzerindeki boya tabakası sökülmüş ve hasarlı kısımları onarılmıştır. Daha sonra epoksi bazlı koruyucu malzeme ve koyu yeşil yağlı boya ile boyanarak onarımı tamamlanmıştır (Fotoğraf33-34).

Kenet ve zıvanalardaki korozyon da temizlenmiş, kullanılamaz durumda olanların yerine değişik ölçülerde paslanmaz çelik zıvana ve kenetler kullanılarak doku sağlaştırılmıştır (Fotoğraf 35-36).

Mermer Malzemelerde Yapılan Onarımlar

Kapı etrafında bulunan mermer söve, silme ve kemerlerdeki mevcut yüzey kirlilikleri AB57 ile temizlenmiş, eksik ve hasarlı mermerler aynı özellikteki malzemeler ile tamamlanmıştır (Fotoğraf37).

Fotoğraf 33-34 Kapıların restorasyon sonrası

Fotoğraf 35-36 Yenilenen kenetler

Fotoğraf 37 Temizlenen mermer yüzeyler

Öncesi

Sonrası

Fotoğraf 1 Kuzeydoğu hazire duvarındaki çeşme

Öncesi

Sonrası

Fotoğraf 2 Güneybatı hazire duvarındaki çeşme

ÇEŞMELER

Kuzeydoğu ve güneybatı hazire duvarlarında birer adet tamamı mermerden oluşan çeşmeler mevcuttur. Sultan I. Mahmut döneminde, Sadrazam Hacı Ahmet Paşa tarafından yaptırılan bu çeşmelerin kitabelerinde miladi 1742 yılına karşı gelen hicri 1154 tarihi okunmaktadır. Çeşme kitabelerinin tarihleri kütüphanenin kitabesindeki tarihle örtüştüğü tespit edilmiştir (Fotoğraf 1-2).

Zaman ve doğal faktörlerin etkisiyle mermer yüzeylerinde oluşan kirlilikler, parça kopmaları ve çatlaklar tespit edilen hasarlar arasındadır (Fotoğraf 3-4-5).

Mermer yüzeylerindeki kirlilikler AB57 ile temizlenmiştir. Eksik ya da onarılamayacak durumda olan parçalar yeniden imal edilmiştir. Hasarlı kısımlar aynı özellikteki malzemeden tamamlanmıştır. Kitabeler temizlenerek altın varak yapılmıştır. Kayıp olan ve kullanılamaz durumda olan musluk ve musluk aynaları da özgün durumuna göre yenilenmiştir (Fotoğraf 6-7-8).

SPONSOR OLARAK RESTORE EDİLEN TÜRBELER

1-GÜLBAHAR HATUN TÜRBESİ

2011-2012 yıllarında Yılmaz Yapı Taah. ve Tic. Ltd. Şti. tarafından sponsor olarak restore edilen, (Fotoğraf 1-2) Fatih Camii haziresinde, Fatih Sultan Mehmet Türbesi'nin hemen güneyinde bulunan Gülbahar Hatun Türbesi, Gülbahar Hatun'un 1492 yılında ölümünden sonra yapılmıştır. Türbe 1766 yılındaki deprem sonucunda yıkılmış, yine bu depremde zarar gören Fatih Caminin yeniden yapımı ile birlikte türbe de eski kalıntılarına dayanılarak aynı yerine yeniden inşa edilmiştir. Mimarı Mehmet Tahir Ağa'dır (Fotoğraf 3, Çizim 1).

Küfeki taşından inşa edilen türbe, sekizgen planlı, tek kubbe ile örtülü ve oldukça sade görünümündedir. Türbeye giriş kuzeybatı cephesinde bulunan ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Kapının etrafı mermer söveli ve yuvarlak kemerlidir. Kapının üstünde ve türbenin diğer yedi ke-

Fotoğraf 3-4-5 Mermer yüzeylerde görülen bozulmalar

Fotoğraf 6-7-8 Mermer yüzeylerde yapılan onarım çalışmaları

Fotoğraf 1-2 Gülbahar Hatun Türbesi açılış töreni

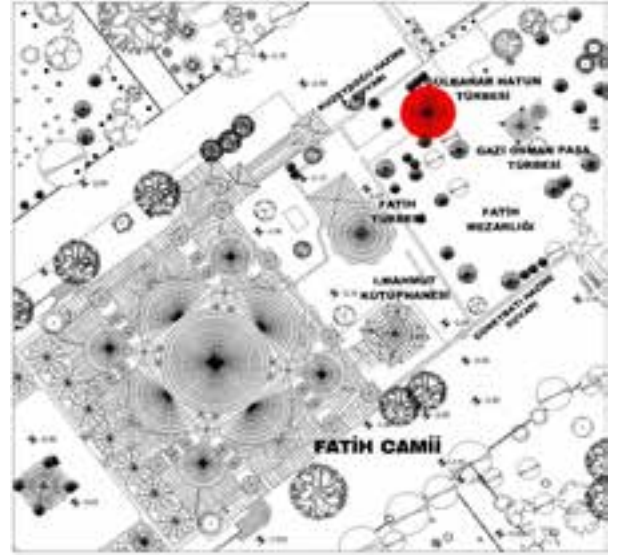
narında altlı ve üstlü olmak üzere birer pencere bulunmaktadır. Alt sıra pencereleri, dışarıdan dikdörtgen söve, yuvarlak kemer alınlıklar ile çerçevenilmiş, lokma demir parmaklıklar ve içeriden ahşap kepenklerle tamamlanmıştır. Üst sıra pencerelerinde ise içlik ve dışlıklar mevcut olup dışlık etrafında yuvarlak kemerler bulunmaktadır (Fotoğraf 4-5).

Türbe mekânı da son derece yalın olup, yalnızca kubbe göbeği ve eteği ile üst pencere üstlerindeki kemerlerde kalem işleri mevcuttur.

Türbe içerisinde Fatih Sultan Mehmet Han'ın hanımı Gülbahar Hatun ve kızı Gevherhan Sultan ile isimleri bilinmeyen iki hanım sandukası daha bulunmaktadır.

Fotoğraf 3 Gülbahar Hatun Türbesi genel görünüm

Çizim 1 Vaziyet planında türbenin konumu

Fotoğraf 4 Restorasyon öncesi genel görünüm

Fotoğraf 5 Restorasyon sonrası genel görünüm

Fotoğraf 6 Kurşun örtü değiştirilirken

Fotoğraf 7 Restorasyon Sonrası

Fotoğraf 8-9-10-11 Taş yüzeylerde görülen bozulmalar ve onarım çalışmaları

Fotoğraf 12-13-14-15 Kepenk restorasyon öncesi, onarım çalışmaları sırasında ve restorasyon sonrası

Üst Örtü Sistemindeki Bozulmalar ve Onarımlar

Zamanla çevresel ve doğal faktörlerin etkisiyle kurşun örtü sistemi zarar görmüştür. Hasarlı olan kurşun kaplama ve kurşun altında bulunan niteliksiz çimento siva sökülerek yapıdan uzaklaştırılmıştır. Temizlenen kubbe yüzeyi horasan siva ve çamur siva ile sıvanmış, kurşun ile yeniden kaplanmıştır (Fotoğraf 6-7).

Taş Dokularda Görülen Bozulmalar ve Onarımlar

Öncelikle doğal faktörlerin etkisiyle (yağmur, rüzgâr, kar vb.) taş yüzeylerinde likenleşme ve kabuklaşma gibi kirlilikler, taş yüzeylerinde ve derz aralarında kayıplar, parça kopmaları ve çatlaklar tespit edilmiştir (Fotoğraf 8-9-10-11).

Yüzey kirlilikleri kontrollü kumlama ile temizlenmiş, 5 cm den fazla olan yüzey kayıpları ve parça kopmalarının tespit edildiği yerlerde ise taş değişimi yapılmıştır.

Ahşap Malzemede Görülen Bozulmalar ve Onarımlar

Türbedeki alt sıra pencerelerinde bulunan ahşap kepenkler ile kapı ve pencere kanatları geçmişte yapılan onarımlarda değişime uğramış, günümüze ulaşan mevcut doğramalar ve sandukalar etrafında bulunan ahşap şebeke gerek zararlı böceklerin gerekse doğal faktörlerin etkisiyle

çürümüş ve işlevini kaybetmiştir. Kurtarılamayacak durumda olan doğramalar sökülmüş ve ahşap atölyelerimizde meşe kerestesinden yenileri yapılmıştır.

Onarılmak üzere ahşap atölyemize alınan doğramaların ise önce üzerindeki boya tabakası sökülmüş ve çürüyen kısımları alınarak yerlerine özgün ahşap malzemeden parçalar konulmuştur. Mevcut olan kurt delikleri de iyice temizlenmiş, daha sonra fimügasyon ve emprenye işlemlerinden geçirilmiştir. Bu işlemlerden sonra temizlenen kurt delikleri özel macun ile kapatılmış, zımparaları yapılmış ve bu işlem delikler tamamen kapanana kadar tekrarlanmıştır. Son olarak gomalak cilaları yapılmış ve yerlerine monte edilmiştir (Fotoğraf 12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23).

Sandukaların bulunduğu kısım da mermer olan döşemenin AB57 ile temizliği yapılmış (Fotoğraf 24-25-26-27), ahşap olan zemin döşemesinde hasarlı kısımlar tamir edilip emprenye yapılmıştır. Daha sonra da ahşap kısım halı ile kaplanmıştır.

İçlik ve Dışlıklarda Görülen Bozulmalar ve Onarımlar

Türbe üst sıra pencerelerinde bulunan esasen çimento-lu üretim olan içlik ve dışlıklar dış faktörlerin (yağmur, kar, rüzgâr vb) etkisiyle türbe dokusunun bütününe zarar vermiştir. Onarılabilir olanlar tamir edilmiş ve temizlikleri yapılmış, çok hasarlı olanlar ise özgün haline uygun olarak yenilenmiştir (Fotoğraf 28-29-30-31-32).

Fotoğraf 16-17-18 Korkuluk çalışmaları

Fotoğraf 19-20-21 Restorasyon öncesi ve sonrası korkuluk

Fotoğraf 22-23 (ahşap giriş kapısı restorasyon öncesi ve restorasyon sonrası

Fotoğraf 24-25-26-27 Mermer döşemenin ab57 ile temizlenmesi

Fotoğraf 28-29-30 Hasarlı olan dışlık restorasyon öncesi ve sonrası

Fotoğraf 31-32 İçlik yerine takılması ve restorasyon sonrası

Metal Malzemede Görülen Bozulmalar ve Onarımları

Alt sıra pencerelerinde bulunan lokma demir parmaklıklarda korozyon tespit edilmiştir. Özellikle taş söveye girdiği noktalarda taşı patlattığı için sövede meydana gelen hasarlar daha fazladır (Fotoğraf 33). Parmaklıklar önce ko-

rozyondan temizlenmiş, daha sonra epoksi bazlı koruyucu malzeme ile boyanmış son olarak da koyu yeşil yağlı boya ile boyanarak onarımı tamamlanmıştır (Fotoğraf 34-35).

İç Mekân

Beden duvarlarında ve kubbede bulunan nitelsiz çimento sıva ve boya sökülüş, özgün malzemelerle yapılan

Fotoğraf 33-34-35 Taşı patlayan parmaklığın restorasyon öncesi ve restorasyon sonrası

Fotoğraf 36 Restorasyon öncesi

Fotoğraf 37-38 Çimento sıvalar söküldükten sonra

Fotoğraf 39-40-41-42 Restorasyon sonrası

horasan harcıyla tekrar sıvanmıştır (Fotoğraf 36-37-38). Mevcut avize temizlenerek yerine takılmış, kalemişi bezemeleri yenilenmiştir. Aydınlatma için ayrıca pirinç aynalı bağlantı kollu aplikler takılmıştır. Türbe içini örümcek ağlarından korumak için ise bir adet pirinç muhafazalı aynalı bağlantı kollu devekuşu yumurtası takılmıştır (Fotoğraf 39-40-41-42).

2- GAZİ OSMAN PAŞA TÜRBESİ

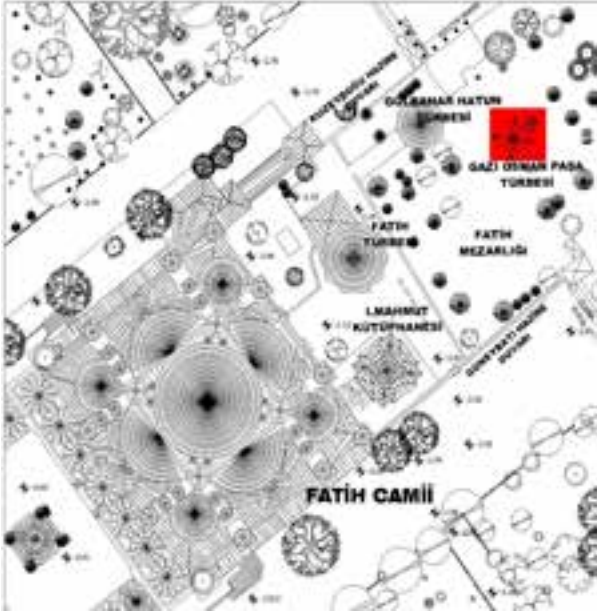
2011-2012 yıllarında Yılmaz Yapı Taah. ve Tic. Ltd. Şti. tarafından sponsor olarak restore edilen (Fotoğraf 1-2-3), Fatih Camii haziresinde bulunan türbe, Gazi Osman Paşa'nın 1900 yılında ölümünün ardından II. Abdülhamit emriyle Mimar Kemalettin Bey tarafından planlanıp inşa edilmiştir. Türbe Gülbahar Hatun Türbesi'nin güneybatısında bulunmaktadır (Çizim 1).

Türbe kare planlı olup kubbe ile örtülüdür (Çizim 2). Türbede gömü mekânı zemin kotu altında bulunmaktadır. Türbenin kuzeydoğuda yer alan cephesi anıtsal bir kapı ile değerlendirilmiş, diğer üç cephesi ise mermer söveli birer yuvarlak kemerli ikiz pencere ile ifade edilmiştir. Yapıda ana beden duvarlarında küfeki taşı, anıtsal kapı, pencere söve ve kemerlerinde mermer kullanılmış olup, cepheler üstten saçak silmesiyle sınırlandırılmıştır. Beden duvarlarını sonlandıran saçak silmeleri üstünde her köşede ağırlık kuleleri yükselmektedir. Türbenin üst örtüsü silindirik kasnağa oturtulmuş ve üstü kurşun ile kaplanmıştır.

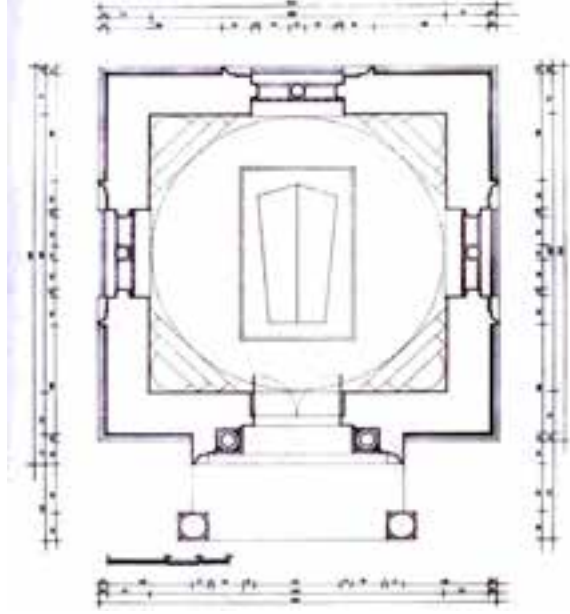
Türbede giriş cephesine hakim cümle kapısının kuruluşu zeminden üç basamakla başlayıp iki yanda kare kaideleri üzerinde incelemek devam eden bilezikli mermer

Fotoğraf 1-2 Gazi Osman Paşa türbesi açılış töreni

Çizim 1 Vaziyet planında türbenin konumu

Çizim 2 Türbenin Planı

sütunlarla yükselmekte, sütunlar üç kademeli mukarnas şebekeli başlıklarla sonlanmaktadır. Kapı kuruluşu sütun başlıkları üzerinden adeta ikinci bir yüzey alanıyla belirlenmiştir. Bu yüzey alanı yay kemerli kapı açıklığı üzerinde yekpare kalın mermer söve taşıyla başlayıp kilit taşı sivri kemer ile bütünleşerek iki yanda derin profilli dikdörtgen kemerin bir ölçüde bursa kemerini hatırlatan kuruluşuyla bütünleşmiştir. Bu dış kemerin üzerinde bir sıra mukarnas diziniyle başlayıp, antik lahitlerin üç akroteriyle oluşan tepelik bütünü taçlandırmıştır (Fotoğraf 4-5).

Giriş cephesi dışında diğer üç cephesinde bulunan pencereler; ortada kare kaide üzerinde incelenerek yükselen mukarnas başlıklı yuvarlak sütun ile ikiye bölünmüştür. Mermer kemerli demir şebekeli ikiz pencereler ikinci bir yüzey alanı oluşturan sivri kemer ve söve ile bütünleşmiş ve beden duvarından dışarıya doğru taşan dikdörtgen şeklinde içbükey profil ile tamamlanmıştır. Profil üzeri bir sıra mukarnas diziniyle başlayıp antik lahitlerin üç akroteriyle oluşan tepelik ile bu bütün taçlandırmıştır (Fotoğraf 6).

Türbe mekânı oldukça yalın bir mimariye sahip olup çimento sıva üstü badana boyalıdır. Kare hacimden kubbeye geçiş çift kemerli tromplarla sağlanmaktadır. İkiz pencereleri üstten duvar içi sivri kemeri kavramıştır. Zemin döşemesi ahşaptır. Türbe içerisinde sadece Gazi Osman Paşa'nın sandukası bulunup sandukanın çevresinde ahşap bir korkuluk mevcuttur (Fotoğraf 7-8).

Üst Örtü Sistemindeki Bozulmalar ve Onarımlar

Zamanla çevresel ve doğal faktörlerin etkisiyle kurşun örtü sistemi zarar görmüştür.(Fotoğraf9) Hasarlı olan kurşun kaplama ve kurşun altında bulunan nitelsiz çimento sıva sökülerek yapıdan uzaklaştırılmıştır(Fotoğraf10).Temizlenen kubbe yüzeyi horasan sıva ile yeniden sıvanmıştır. Kubbe eteğinde bulunan çürümüş ve işlevini kaybetmiş olan ahşap hatıllar da yenileriyle değiştirilmiş, kubbe daha sonra keçe yalıtım yerleştirilerek kurşun ile yeniden kaplanmıştır (Fotoğraf11-12).

Fotoğraf 4-5 Restorasyon öncesi-sonrası genel görünüm

Taş Dokularda Görülen Bozulmalar ve Onarımlar

Öncelikle doğal faktörlerin etkisiyle (yağmur, rüzgâr, kar vb.) taş yüzeylerinde likenleşme ve kabuklaşma gibi kirlilikler, taş yüzeylerinde ve derz aralarında kayıplar, çiçeklenmeler, parça kopmaları ve çatlaklar tespit edilen bozulmalar arasındadır (Fotoğraf 13-14).

Taş yüzeylerindeki kirlilikler kontrollü kumlama yöntemi ile temizlenmiş, tespit edilen hasarlı taşlar çürütme yöntemiyle alınarak yerine özgün dokuya sahip aynı taşlarla ekler yapılmıştır. Derz aralarında mevcut olan kayıplar ise derz dolgusuyla yeniden doldurularak güçlendirilmiştir (Fotoğraf15).

Mermer Yüzeylerde Görülen Bozulmalar ve Onarımlar;

Mermer yüzeylerinde oluşan kirlilikler AB57 ile temizlenmiştir. Temizlenecek mermerlere AB57 sürüldükten sonra, yüzey kağıt havlu ve streç filmle kaplanarak kimyasalın yüzey kirliliğine etkinliği sağlanmıştır. Gerektiğinde sürenin sonunda yüzey açılarak kimyasal malzemenin arındırılması için tazyikli suyla yıkanmış, böylece zamanla oluşan kirlilikler temizlenmiştir (Fotoğraf 16-17-18-19). Hasarlı olan mermerler ise tespit edilerek onarımı yapılmıştır.

Fotoğraf 6 Restorasyon öncesi pencere dizilimi

Fotoğraf 7-8 Restorasyon öncesi iç mekandan genel görünüm

Fotoğraf 9-10-11-12 Hasarlı kurşun örtü sistemi, çalışma esnası ve restorasyon sonrası

Fotoğraf 13 Taş yüzeylerindeki kirlilikler

Fotoğraf 15 Derz dolgusu yapılması

Fotoğraf 14 Ağırılık kulesindeki çatlak

Metal Elemanlarda Görülen Bozulmalar ve Onarımlar

Ağırılık kulelerinde, pencerelerde ve iç mekân kubbesinden sökülen sıva altından çıkan strüktürde bulunan demir elemanlarda korozyon tespit edilmiştir (Fotoğraf 20-21-22). Ağırılık kuleleri içinde ve kubbede bulunan demir elemanlar, tel fırçalar ile temizlenmiş, sonra epok-

Fotoğraf 16-17-18-19 Mermer yüzeylerde AB57 ile temizlik yapılması

Fotoğraf 20-21-22 Korozyon tespit edilen metal elemanlar

Fotoğraf 23-24-25 Korozyonun temizlenmesi ve koruyucu sürülmesi

Fotoğraf 26-27-28-29 Pirinç bileziklerin temizlenmesi

si bazlı koruyucu ile boyanmıştır (Fotoğraf 23-24-25). Pencerelerde bulunan demir şebekelerde ise üzerlerindeki nitelsiz boya tabakası sökülmiş, hasarlı ve işlevini kaybetmiş olan kısımlar ise onarılmıştır. Daha sonra koruyucu boya ve koyu yeşil yağlı boya ile boyanmıştır. Ha-

sarlı olan camlar da değiştirilmiş ve macunları yapılarak işlem tamamlanmıştır.

Sütun başlarında ve ayaklarında bulunan pirinç bilezikler kimyasal yöntemle temizlenip, cilalanmıştır (Fotoğraf 26-27-28-29).

Fotoğraf 30-31-32-33 Giriş kapısı restorasyon öncesi ve sonrası

Fotoğraf 34-35-36-37 Korkuluklarda boya sökümü, parça değişimi ve gomalak cila yapılması

Fotoğraf 38 Sanduka etrafındaki korkuluk restorasyon sonrası

Ahşap Malzemede Görülen Bozulmalar ve Onarımlar

Zamanla hasara uğrayan ve niteliksiz boya ile boyanan kapı ve sanduka etrafındaki ahşap korkuluklar onarılmak üzere ahşap atölyemize alınmıştır. Önce üzerindeki boya tabakası sökülmüş, çürüyen kısımları alınarak yerlerine özgün ahşap malzemeden

parçalar konulmuştur. Zararlı böceklerin açtığı delikler de iyice temizlenmiş, daha sonra fimügasyon ve emprenye işlemlerinden geçirilmiştir. Bu işlemlerden sonra temizlenen delikler özel macun ile kapatılmış, zımparaları yapılmış ve bu işlem delikler tamamen kapanana kadar tekrarlanmıştır. Son olarak gomalak cilaları yapılmıştır (Fotoğraf 30-31-32-33-34-35-36-37-38).

Fotoğraf 39-40-41 Çimento sıva sökülmesi ve Horasan sıvanın yapılması

Fotoğraf42-43 İç mekan restorasyon sonrası

İç Mekân

Beden duvarlarında ve kubbede rutubet nedeniyle çatlayan, dökülen niteliksiz çimento sıva ve boya sökülmüş, özgün malzemelerle yapılan horasan harcıyla tekrar sıvanmıştır (Fotoğraf 39-40-41). Avize temizlenerek yerine takılmıştır. Aydınlatma için ayrıca pirinç aynalı bağlantı kolları aplikler takılmıştır. Türbe içini örümcek ağlarından korumak için ise bir adet pirinç muhafazalı aynalı bağlantı kolları devekuşu yumurtası takılmıştır (Fotoğraf42-43).

Fotoğraf 1-2 Restorasyon öncesi ve sonrası genel görünüm

3- VEYSEL PAŞA VE ÂBİDİN PAŞA HAZİRESİ

2011-2012 yıllarında Yılmaz Yapı Taah. ve Tic. Ltd. Şti. tarafından sponsor olarak restore edilen hazire, Gazi Osman Paşa Türbesi'nin hemen bitişiğinde, kare planlı

etrafı mermer sütunlarla çevrili ve üstü mermer kubbe ile örtülü bir mekânın içerisinde bulunmaktadır. Veysel Paşa'nın mezar taşı üzerinde 1904 tarihi, Âbidin Paşa'nın mezarı üzerinde ise 1906 tarihi okunmaktadır (Fotoğraf 1-2).

Mermer Yüzelerde Görülen Bozulmalar ve Onarımlar

Mermer yüzelerinde oluşan kirlilikler AB57 ile temizlenmiştir (Fotoğraf 3-4-5).

Hasarlı olan mermerler ise tespit edilerek onarımı yapılmıştır (Fotoğraf 6-7-8-9-10).

Fotoğraf 3-4 Mermer kubbe ab57 ile temizlik yapılırken

Fotoğraf 5 Mermer kubbe AB57 sonrası

Fotoğraf 6-7-8-9-10 Hasarlı olan mermer yüzeyler ve restorasyon sonrası